

Evaluering av sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal kommune

Rapport nr. 12/2024
15.02.2024

Rapport: Evaluering av sonengrenser distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal kommune

Avdeling: Avdeling landbruksproduksjon

Dato: 15.02.2024

Ansvarlig: Landbruksdirektoratet

Rapport-nr.: 12/2024

Forsidebilde: Kristine H. Bøhnsdalen

Innhold

Innhold	3
Sammendrag	4
1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn og mandat	5
1.2 Kildegrunnlag	5
2 Historikk	6
2.1 Formål	6
2.2 Opprinnelsen og kriterier	6
3 Dagens sonегrense i Stjørdal	8
3.1 Beskrivelse av dagens sonегrenser i Stjørdal	8
3.2 Befaring 4. – 5. oktober 2023	9
3.3 Melkeproduksjon og kjøttproduksjon i Stjørdal kommune	16
4 Vurdering	18
4.1 Meter over havet og jordbruksareal	18
4.2 Teigstørrelser	25
4.3 Hellingsgrad på fulldyrka jord	25
4.4 Jordkvalitet	26
4.5 Avsluttende refleksjoner	28

Sammendrag

I jordbruksoppkjøret 2023 bestilte avtalepartene en spesifikk evaluering av sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal. Bakgrunnen for bestillingen er at Norges Bondelag mener det må ha blitt begått en feil da sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt ble trukket opp i Stjørdal. De mener feilen må rettes opp slik at sonegrensene i Stjørdal harmonerer og følger samme prinsipp som resten av fylket og landet. De som har jobbet med saken lokalt i Stjørdal, mener at de påståtte uriktige sonegrensene har medført at altfor store arealer ligger i sone 1 i stedet for sone 2, og eventuelt sone 3.

I denne rapporten har vi evaluert ulike kriterier slik som meter over havet, teigstørrelse, hellingsgrad og jordkvalitet. Data for Stjørdal kommune er sammenlignet med data fra Verdal kommune fordi dette er en sammenlignbar kommune. Landbruksdirektoratet har vært på befarings i Stjørdal og Verdal i forbindelse med arbeidet med evalueringen. Der fikk vi presentert saken fra blant annet kommunens og lokale bønder sitt ståsted. Vi fikk også presentert deres forslag til nye sonegrenser i Stjørdal kommune.

Arbeidet har vist at det er vanskelig å evaluere sonegrensene i én kommune isolert. Det er også slik at sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Norge har blitt fastsatt på grunnlag av både objektive og subjektive kriterier. Det er med bakgrunn i dette, vanskelig å si om sonegrensene er riktig eller feil flere tiår etter at de ble fastsatt. Evalueringen viser imidlertid at det kan virke som at noen av de objektive kriteriene, særlig høydemeter, kan være vurdert annerledes i Stjørdal kommune enn i Verdal kommune. Det er her viktig å være oppmerksom på at direktoratet kun har sammenlignet sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal med Verdal kommune. Resultatet kan derfor være et annet dersom det gjennomføres en bredere evaluering av sonegrensene i hele eller større deler av landet. Vi gjør også oppmerksom på at vi ikke har evaluert sonegrensene i Verdal, kun brukt de som sammenligningsgrunnlag.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og mandat

I jordbruksoppgjøret 2023 ble det bestilt en spesifikk evaluering av sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal, jf. kap. 7.9.5 i Prop. 121 S (2022-2023):

Distriktstilskudd kjøtt

Ved jordbruksforhandlingene i 2006 var avtalepartene enige om at det ikke lenger skulle foretas noen endring av sonegrensene for kjøtt og melk ut over noen mindre presiseringer av ordlyden i de daværende sonebeskrivelsene. Senere ble disse beskrivelsene tegnet inn i kart. I proposisjonen om jordbruksoppgjøret 2017 ble det fastsatt at kartet skulle danne det juridiske grunnlaget for soneinndelingene for distriktstilskuddene for melk og kjøtt.

Partene legger til grunn at overnevnte føringer for sonegrensene skal videreføres, men ber Landbruksdirektoratet foreta en spesifikk evaluering av sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal.

Norges Bondelag skrev i sitt krav at deres forhandlingsutvalg får mange henvendelser fra bønder som føler at sonegrensene er urettferdig satt. De har vært restriktive med å ta slike enkeltsaker videre, men mener saken i Stjørdal er av en annen karakter. De skriver i kravet at de ikke kan forstå annet enn at det må ha blitt begått en feil da sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt ble trukket opp på 80-tallet i Stjørdal. Norges Bondelag mener denne feilen må rettes opp, og ba derfor om en spesifikk gjennomgang av grensene i Stjørdal slik at de harmonerer og følger samme prinsipp som i resten av fylket og landet. Dette er bakgrunnen for evalueringen som ble bestilt i jordbruksoppgjøret 2023.

Evalueringen er også omtalt i supplerende tildelingsbrev av 3. juli 2023 fra Landbruks- og matdepartementet (LMD) til Landbruksdirektoratet. I brevet står det følgende:

3.2.12. Evaluering av sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt

Det vises til kap. 7.9.5. i Prop. 121 S (2022-2023). Landbruksdirektoratet skal foreta en spesifikk evaluering av sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal kommune. Frist for arbeidet er 15. februar 2024.

Det presiseres at denne evalueringen kun gjelder sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal, og ikke for sonegrensene som sådan. Landbruksdirektoratet vil i denne rapporten evaluere sonegrensene, herunder kriteriene som ble benyttet, for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal kommune.

Som nevnt ovenfor i sitatet fra Prop. 121 S (2022-2023), ble avtalepartene ved jordbruksforhandlingene i 2006 enige om at det ikke lenger skulle foretas noen endringer av sonegrenser for kjøtt og melk ut over noen mindre presiseringer av ordlyden i de daværende sonebeskrivelsene. Dette betyr at utgangspunktet er at sonegrensene, også i Stjørdal, er endelig fastsatt og ikke skal endres.

1.2 Kildegrunnlag

Landbruksdirektoratet gjør innledningsvis oppmerksom på at det er svakheter i kildegrunnlaget for evalueringen. Sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt ble hovedsakelig fastsatt på en tid før digitaliseringen av landbruksforvaltningen var i gang. Deler av sonevedtakene er scannet, men «Utvalg for distriktstiltak i landbruket» sine begrunnelser følger ikke av vedtakene. Det er derfor få steder det er omtalt hvilke kriterier som er brukt ved fastsetting av sonegrenser opp gjennom årene. Landbruksdirektoratet har benyttet seg av de kildene som har vært tilgjengelige og som har vært mulig å oppdrive i den tiden oppdraget er gitt. Landbruksdirektoratet tar forbehold om at det kan være ytterligere kilder som ikke er en del av denne rapporten.

2 Historikk

2.1 Formål

Distriktstilskudd til kjøtt er et pristilskudd som er hjemlet i forskrift om pristilskudd i landbrukssektoren (FOR-2008-12-19-1490). Formålet med pristilskudd etter forskriften, følger av § 1 og lyder som følger:

Formålet med pristilskudd etter denne forskriften er å øke inntekter, redusere kostnader og utjevne distriktsforskjeller i produksjon og omsetning av jordbruksprodukter i tråd med de målsetninger Stortinget har fastsatt.

Distriktstilskuddet skal altså bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i kjøttproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosettingen og sysselsettingen i distriktene gjennom å utjevne ulikheter i lønnsomheten i produksjonen.¹

2.2 Opprinnelsen og kriterier

Det første distriktstilskuddet for kjøttproduksjon ble gitt i form av et Nord-Norge-tilskudd i 1973. De følgende årene fikk flere deler av landet rett til tilskudd, og landet ble delt i ulike tilskuddssoner. Som en oppfølger til «Utvalg for revisjon av grensene for fjord- og fjellbygdtilleggene for melk», som ble oppnevnt av Landbruksdepartementet i 1955, ble «Utvalg for distriktstiltak i landbruket» opprettet i 1980. Utvalget ble oppnevnt som følge av lokal misnøye med disse sonegrensene.² Utvalget hadde som mandat å gjennomgå kriteriene for fastsetting av sonegrensene for å sikre akseptable soneoverganger. Utvalget kunne også fram til 1999 ta stilling til søknader om sonejustering. Sonene ble gjort varige ved jordbruksoppgjøret i 2000. I st.prp. 85 1999-2000 om jordbruksoppgjøret 2000 heter det: «Landbruksdepartementet legger til grunn at nåværende sonegrenser for distriktstilskudd melk og kjøtt gjøres varige slik et flertall i en arbeidsgruppe med medlemmer fra avtalepartene har gått inn for». Kjøttsonene slik de ble fastsatt av departementet sitt utvalg, var fram til 30. juni 2017 samlet i vedlegg 3 til Jordbruksavtalen.

I Jordbruksavtale 2017-2018 som Staten, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag ble enige om den 29. juni 2017, ble det bestemt at sonene fra 1. juli 2017 skal følge av Sonekart for distriktstilskudd melk og kjøtt. Fra samme tid ble sonene opphevet slik de er beskrevet i vedlegg 2 og 3 til tidligere jordbruksavtaler. I praksis betyr dette at sonekartet erstatter vedleggene som juridisk grunnlag for soneinnplassering. Kartet slik det viser soneinndelinga fra 1. juli 2017, uten flere justeringer, er det eneste grunnlaget for soneinnplassering av foretak som kan motta distriktstilskudd melk eller kjøtt.

Kriteriene for soneinndeling er blant annet omtalt i rapporten «Sonegrenser for distriktstilskudd til melk og kjøtt» fra partssammensatt arbeidsgruppe avgitt 31. mars 2000:

De viktigste kriteriene for soneinndelingen er naturgitte faktorer som vekstvilkår og topografi. Videre er det også i en rekke områder trukket inn andre forhold som for eksempel transportavstander. Distriktstilskuddet inngår som et av flere virkemidler under jordbruksavtalen for å utjevne inntektsgrunnlaget mellom områder som produserer under ulike naturgitte forhold som igjen innvirker på avlingsnivå og produksjonsmuligheter. Kriteriene som legges til grunn i vurderingen ved soneinndeling kan ikke sies å være helt entydige og objektive. Dette har medført at justering av sonegrensene med jevne mellomrom har vært oppe til drøfting. For å løse problemer knyttet til sonegrensene har man opp igjennom årene bevilget penger over de årlige jordbruksavtalene til å foreta vurderinger av soneinndelingene og endre sonegrensene i områder der dette har vært påkrevd.

I rapport «Forenkling av sonegrenser for distriktstilskudd melk og kjøtt» fra en partssammensatt arbeidsgruppe avgitt 6. mars 2006 ble det sagt følgende om kriterier for sonesetting:

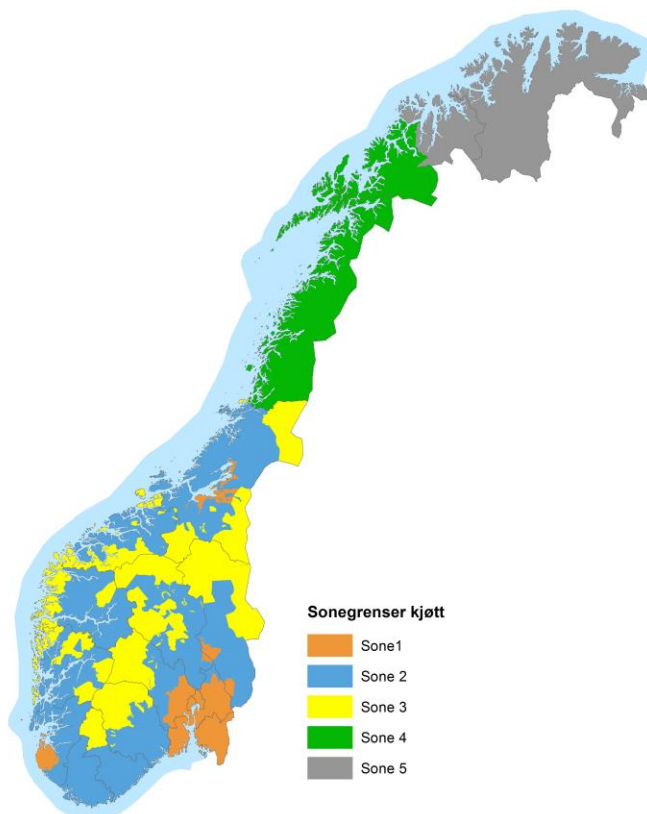
¹ Forenkling av sonegrenser for distriktstilskudd melk og kjøtt, Rapport fra en partssammensatt arbeidsgruppe, 6.3.2006, pkt. 2.3

² Sonegrenser for distriktstilskudd til melk og kjøtt, Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe, 31.3.2000, pkt. 3.3

Kriteriene som har vært grunnlag for vurdering av innplassering i sone har variert. Forhold som påvirker kostnadene kan være klimatiske betingelser og vekstvilkår, samfunnets infrastruktur, avstander, arrondering og pris. I tillegg har overordnede politiske ønsker resultert i flytting av større og mindre områder til soner med høyere satser. Eksempler på dette kan være oppjustering av Østlandets flatbygder til sone B og oppjustering av Vestlandet til sone D. Disse overordnede endringene kan ha medvirket til dannelsen av nye konfliktområder ettersom andre gårdbrukere kan vise til de samme driftsbetingelsene som gårdbrukere som er gitt høyere sone.

Kriteriene som blir nevnt i rapporten fra 2000 er vekstvilkår, topografi og transportavstander. Det står også at «Kriteriene som legges til grunn i vurderingen ved soneinndeling kan ikke sies å være helt entydige og objektive». Dette betyr at det er vanskelig å måle ulike soneinndelinger i de forskjellige kommunene opp mot hverandre. En annen faktor som spilte inn da sonegrensene ble vedtatt fram til år 2000, var hvor mye penger det var bevilget til ordningen. Dersom et område ble vedtatt å være i f.eks. sone 2 eller sone 3, skulle det utbetales distriktstilskudd etter en bestemt sats til foretak med driftssenter innenfor sonen. Utvalget kunne ikke fatte vedtak om at ytterligere områder skulle omfattes av en tilskuddssone, dersom det ikke var midler til å utbetale tilskudd. Dette kan ha ført til at områder som etter noen av kriteriene kunne blitt vurdert som sone 2, ikke ble vedtatt å være en del av sone 2 og dermed ble liggende i «restområdet» - altså sone 1.

Sonegrensene ble fastsatt på bakgrunn av en vurdering av flere kriterier, noen var mer objektive slik som vekstvilkår, topografi og transportavstander, andre var mer subjektive slik som hvor mye penger det var til rådighet på tidspunktet for vedtaket og politiske vurderinger. Dette betyr at dagens sonegrenser, som det ble bestemt i Jordbruksavtalen 2006 at ikke lenger kunne endres, er et resultat av flere ulike kriterier som det er vanskelig å si noe om «riktigheten» av i dag.

Figur 1: Sonekart for distriktstilskudd kjøtt i Norge.

3 Dagens sonegrense i Stjørdal

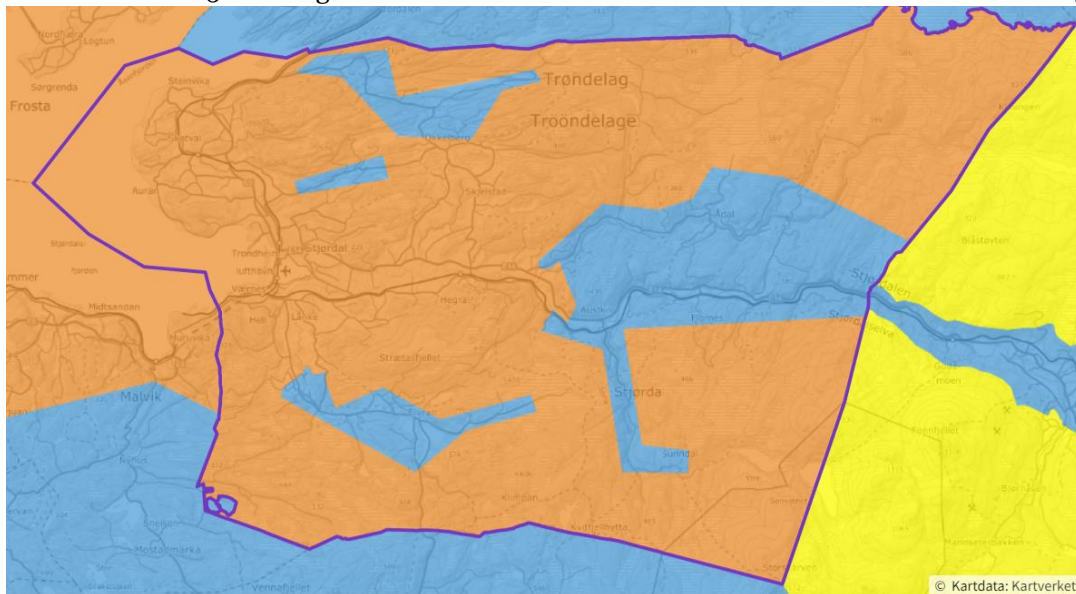
3.1 Beskrivelse av dagens sonegrenser i Stjørdal

3.1.1 Distriktstilskudd kjøtt

Stjørdal kommune har i dag sone 1 og sone 2 for distriktstilskudd kjøtt. Foretak i kommunen kan få distriktstilskudd kjøtt etter sats for sone 2, hvis foretakets driftssenter ligger i sone 2. Det er de blå områdene i kartet, etter vedtak fattet av LMDs «Utvalg for distriktstiltak i landbruket» i årene 1970-1999, som kan gi tilskudd etter sats for sone 2. Sone 2 i Stjørdal kommune ble beskrevet på følgende måte i sonebeskrivelsen i vedlegg 3 «Soner for distriktstilskudd for kjøtt» i Jordbruksavtale 2016-2017:

Av Stjørdal kommune: Området ovenfor Einang fra og med Skjervdalen. Boråsgrenda samt resten av Forradalen fra og med Fordal bruk i Forradalen. Vassbygda ovenfor Mæla til og med Lundåsen. Øvre Lånke. Vigdenes krets. Åsanfeltet, Beitland og Buland. Ytteråsen og Øvre Langstein krets. Sundal.

Sone 1 er det oransje området på kartet. Det er beskrevet i vedlegg 3 som dette: «Sone 1 omfatter landet utenom sone 2-5». Det gis ikke distriktstilskudd til foretak med driftssenter som ligger i sone 1.

Figur 2: Dagens sonekart, distriktstilskudd kjøtt Stjørdal

I 2009 ble grensene for disse områdene tegnet inn i et digitalt sonekart for at det skulle være lett å finne ut om et foretak sitt driftssenter ga rett til tilskudd eller ikke. Kartet tillot kun manuelle (visuelle) kontroller.

I 2013 ble sonekartet heldigitalisert. Dette medførte at alt areal i en kommune måtte ha en soneegenskap. Det var ikke lenger tilstrekkelig å kun ha grenser for sonene som fulgte av sonevedtakene i kartet. Det førte til at alt areal som ikke spesifikt var nevnt som tilskuddskvalifiserende (sone 2-5 for kjøtt) i vedlegg 3, ble liggende i sone 1. Det er sone 2 i Stjørdal som er positivt avgrenset i vedtak fattet av «Utvalg for distriktstiltak i landbruket». Resultatet av vedtakene kom først til uttrykk i vedlegg 3 og senere i sonekartet. Dette betyr ikke at de oransje områdene er vurdert til å være sone 1. Alt som ikke ble vurdert til å ligge i sone 2, ble lagt i sone 1 i kartet slik at området har en soneegenskap.

Satsen for storfe, sau/lam og geit/kje er 0 kr/kg i sone 1 og 5,25 kr/kg i sone 2 per 1. januar 2024.

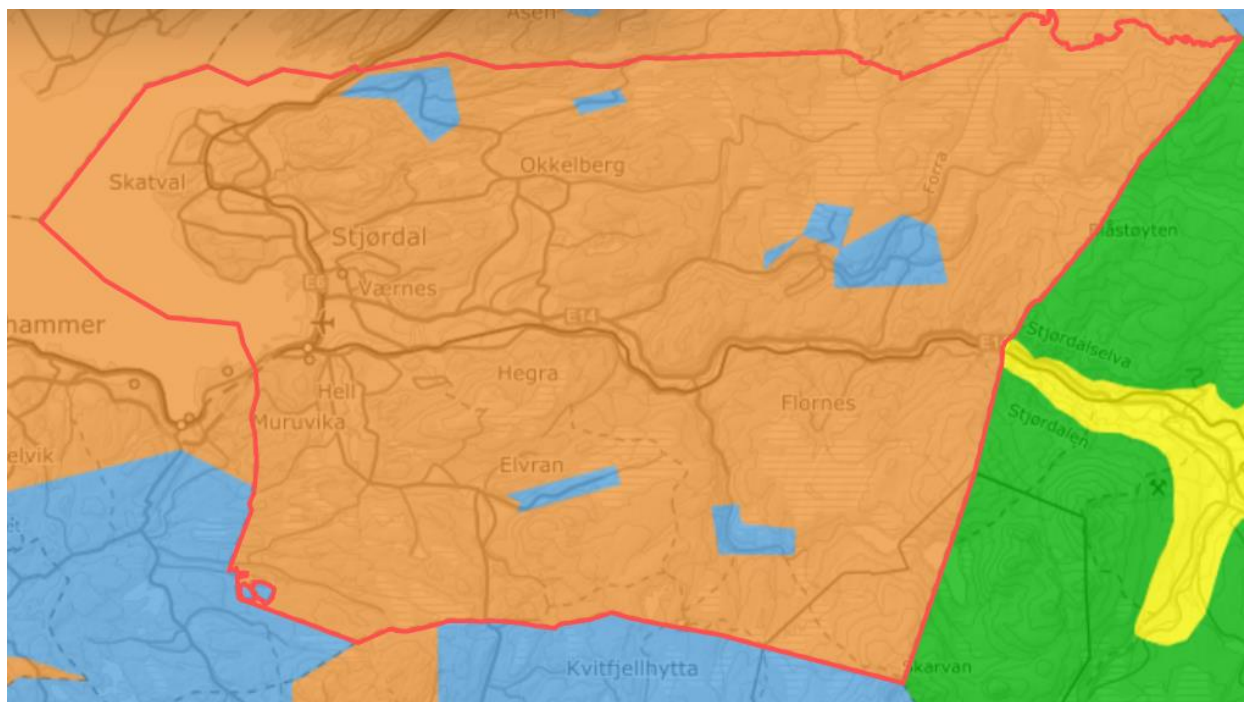
3.1.2 Distriktstilskudd melk

Stjørdal kommune har sone B og C for distriktstilskudd melk. Sone B er de oransje områdene i kartet og sone C er de blå områdene. Sone B i Stjørdal kommune ble beskrevet på følgende måte i sonebeskrivelsen i vedlegg 2 «Soner for distriktstilskudd for melk» i Jordbruksavtalen 2016-2017:

Av Stjørdal kommune: Hele kommunen med unntak av området som er nevnt under sone C.

Sone C er beskrevet i vedlegg 2 som dette:

Av Stjørdal kommune: Vigdenes krets, Åsanfeltet, Beitland og Buland. Ytteråsen og Øvre Langstein krets. Sunndal.

Figur 3: Dagens sonekart, distriktstilskudd melk Stjørdal

Satsen for sone B er 0,25 kr/liter og satsen for sone C er 0,58 kr/liter per 1. januar 2024.

3.2 Befaring 4. – 5. oktober 2023

I brev av 6. juni 2023 fra Stjørdal kommune til Landbruksdirektoratet, viste Stjørdal kommune til punktet i Jordbruksavtalen 2023 om at Landbruksdirektoratet skal evaluere sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal. Kommunen skriver at de gjerne stiller sin fagkompetanse til rådighet slik at direktoratet kan ha bredest mulig grunnlag for de vurderinger som skal gjøres. Kommunen inviterte også Landbruksdirektoratet til møte og befaring i Stjørdal. Landbruksdirektoratet takket ja til invitasjonen, og det ble gjennomført møte og befaring 4. og 5. oktober 2023.

Onsdag 4. oktober ble det gjennomført et møte hos Stjørdal kommune om sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt. Det var følgende deltakere i møtet:

Navn	Tittel/organisasjon
Maiken Wickstrøm	seksjonssjef, seksjon pristilskudd og produksjonsregulering, Landbruksdirektoratet
Patricia Hofmo Risopatron	seniorrådgiver, Landbruksdirektoratet

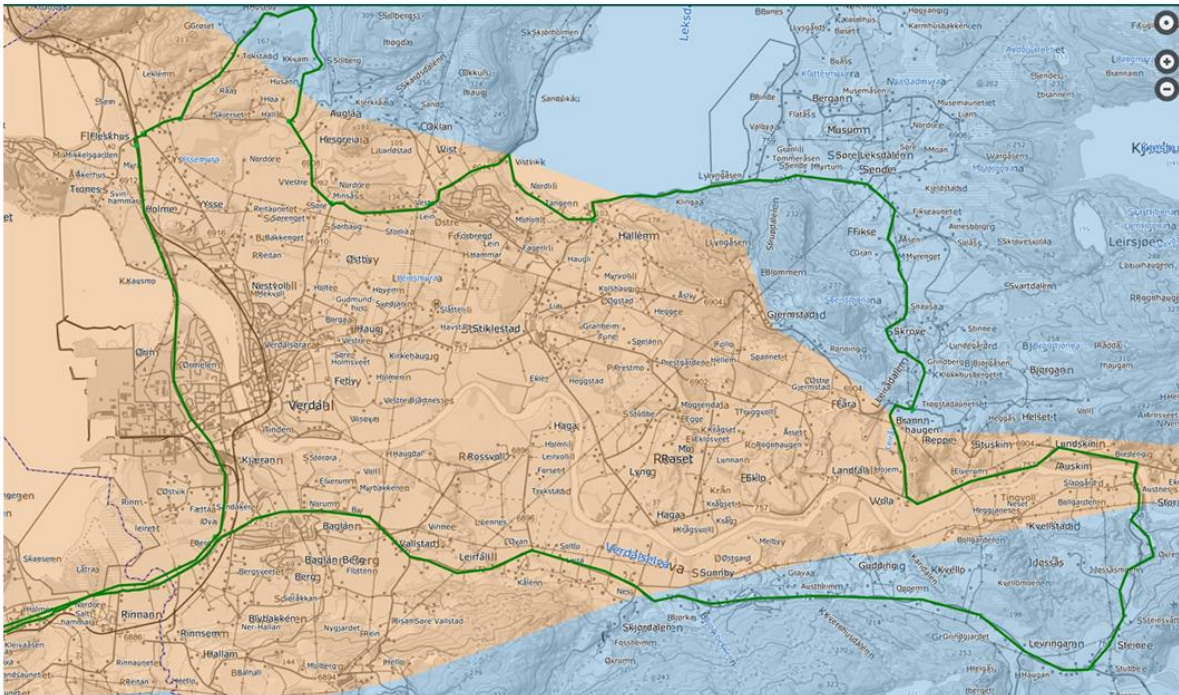
Kristine Hovind Bønnsdalen	rådgiver, Landbruksdirektoratet
Audhild Synnøve Slapgård	landbruksdirektør, Statsforvalteren i Trøndelag
Karl Roger Hegseth	kårkall og pådriver for oppretting av sonegrenser
Ola Dybvad	Lånke bondelag
Eli Arnstad	ordfører, Stjørdal kommune
Arild Moen	fagansvarlig landbruk og naturforvaltning, Stjørdal kommune
Maren Lutdal	geodatarådgiver, Stjørdal kommune
Ingeborg Forbregd	rådgiver landbruk, Stjørdal kommune

I møtet presenterte rådgiver Ingeborg Forbregd sonesaken i Stjørdal. Hun fortalte at sonegrenseutvalget var på befaring i Stjørdal i 1987. Da ble det gitt en muntlig lovnad om høyere sone på distriktstilskudd kjøtt. Det var da Statens landbruksforvaltning i samarbeid med kommunene laget kart over sonegrensene i 2010, at de så hvordan sonene var andre steder i landet sammenlignet med Stjørdal. Dette ble starten på arbeidet til Stjørdal kommune og lokale bondelag med å få endret sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal. De mener at disse sonegrensene ikke er fastsatt på grunnlag av de samme kriteriene som for nabokommunene i Trøndelag.

Landbruksdirektoratet fikk også forklart i møtet at kjøttproduksjonen tok seg opp i Stjørdal i 1998 og at det var flere som avvirket melkeproduksjonen. Det hadde fram til da vært mest melkeproduksjon. Kjøttproduksjon var nærmest å regne som et biprodukt til melkeproduksjonen. I møtet ble det sagt at Stjørdal kommune fikk valget om å få distriktstilskudd til melk eller kjøtt den gangen sonegrensene ble satt, fordi det ikke var midler til begge deler. Videre ble det forklart at siden det var mest melkeproduksjon i kommunen på den tiden, ble dette prioritert.

Det ble også presentert et forslag til nye sonegrenser ved geodatarådgiver Maren Lutdal. Avslutningsvis presenterte landbruksdirektør Audhild Slapgård, Statsforvalteren i Trøndelags tanker rundt sonesaken.

Etter møtet ble det gjennomført en befaring i Stjørdal i kommune. Her fikk Landbruksdirektoratet blant annet se områder som kommunen mener bør endres fra sone 1 til sone 2 og fra sone 2 til sone 3. Kartet i figur 4 viser kjøreruta for befaringen og forslag til nye sonegrenser fra Stjørdal kommune.

Figur 5: Kjørerute og sonegrenser distriktstilskudd kjøtt Verdal

3.2.1 Forslag til nye sonegrenser fra Stjørdal kommune

I møtet og under befaringen 4. oktober 2023, ble det forklart at Stjørdal kommune har prøvd å finne noen objektive kriterier når de har sammenlignet sonegrensene i Stjørdal med andre sonegrensene i andre kommuner. Dette har blant annet vært meter over havet (moh.), teigstørrelse og hellingsgrad på fulldyrka jord.

Landbruksdirektoratet har fått oversendt et notat av 12. februar 2016 fra Stjørdal kommune som er utarbeidet av en arbeidsgruppe. Arbeidsgruppa bestod av Trond Hodne (styremedlem i Nord-Trøndelag Bondelag), Karl Roger Hegseth (representant for bondelaga i Stjørdal), Ingeborg Forbregd (Stjørdal kommune) og Pål-Krister V. Langlid (sekretær for arbeidsgruppa og rådgiver i Nord-Trøndelag Bondelag).

Bakgrunnen for notatet er blant annet at bondelaga og Stjørdal kommune de senere årene har satt fokus på det som oppfattes som urimeligheter i dagens sonegrenser for kjøtt i Stjørdal. Arbeidsgruppa skriver at dette bidrar til å gjøre lønnsomheten i kjøttproduksjonen så marginal, at det oppfattes som en betydelig forklaring på den negative utviklingen sammenlignet med andre deler av Nord-Trøndelag, og landet for øvrig. På bakgrunn av dette ønsker både næringsorganisasjonene i Stjørdal og kommunen at sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt blir vurdert på nytt. De mener det er behov for en korrigerende av grensene mellom sone 1 og 2, samt at enkelte områder bør løftes til sone 3. I møtet 4. oktober 2023, ble det forklart at de har sett til Selbu kommune når de har foreslått at noen områder bør løftes til sone 3.

Videre i notatet fra 2016 står det følgende:

Innledningsvis vil vi peke på at presentasjonen av sonegrensene er avvikende i Stjørdal sammenlignet med andre kommuner i Trøndelag, blant annet nabokommunene. Stjørdal er den eneste kommunen hvor alt areal i utgangspunktet er merka oransje for sone 1, mens det kun er merka for sone 2 i noen avgrensa områder i Øvre Lånke, Vassbygda, langs Stjørdalselva øst for Einang og Øvre Langstein med Borrås og Bulandet. Det innebærer for eksempel at sone 1 i Stjørdal grenser mot sone 3 i Meråker.

Prinsippet som er fulgt i andre kommuner i Trøndelag, og landet for øvrig, er at sone 1 er knyttet til de lavereliggende områdene, og grenser naturlig til sone 2 i hele kommunen, fra kommunegrense til kommunegrense. Det er gjennomgående at sonene øker med høyde over havet og avstand fra fjorden. Det er dermed helt unaturlig at de høyereliggende områdene, særlig områdene innover mot Meråker, ligger i sone 1.

Arbeidsgruppa mener også at sonegrensene i Stjørdal gjennomgående er satt høyere over havet enn liknende dalfører i Sør-Trøndelag og på Nordmøre, slik som f.eks. Orkdal, Meldal, Rindal og Surnadal. Det følger av notatet at arbeidsgruppa mener sonegrensene i større grad må bruke høyde over havet som utgangspunkt, slik at det i hovedsak er elvedeltaet som inngår i sone 1.

Arbeidsgruppa mener de naturgitte forholdene for jordbruksproduksjon er sammenlignbare i Stjørdal og de nevnte kommunene. Med utgangspunkt i dette mener arbeidsgruppa at sone 1 i Stjørdal kommune naturlig bør omfatte elvedeltaet og grovt de lavereliggende områdene under høydekote 25-75 moh. Områdene over dette høydenivået bør flyttes opp til sone 2 i sin helhet.

Når det gjelder gjennomsnittlige teigstørrelser i Stjørdal og nærliggende kommuner, ble Landbruksdirektoratet presentert for oversikten i figur 6 før befaringen:

AR5 fulldyrka jord

		Gjennomsnittlig teigstørrelse (daa)
Sone 1	Stjørdal	36.7
	Verdal	45.9
Sone 2	Stjørdal	14.4
	Verdal	25.1
	Selbu	21.0
Sone 3	Selbu	13.8

Figur 6: Gjennomsnittlig teigstørrelser i Stjørdal, Verdal og Selbu med dagens sonegrenser. Sone 1-3

Det ble pekt på at større teiger gjør det enklere å drive og at mindre teiger taler for høyere sone for distriktstilskudd. Stjørdal har i oversikten vist til at Verdal har større gjennomsnittlig teigstørrelse enn Stjørdal, men det er mer areal som har sone 2 i Verdal. Landbruksdirektoratet forstår Stjørdal kommune slik at de mener dette er et argument for at sonegrensene i Stjørdal er feil.

Det ble også presentert en oversikt over hva gjennomsnittlig teigstørrelse vil være dersom sonegrensene endres i tråd med Stjørdal kommune sitt forslag. Oversikten viser at gjennomsnittlig teigstørrelse i Stjørdal da vil være nærmere både Verdal og Selbu. Se figur 7 nedenfor:

AR5 fulldyrka jord

		Gjennomsnittlig teigstørrelse (daa)
Sone 1	Stjørdal	41.9
	Verdal	45.9
Sone 2	Stjørdal	23.0
	Verdal	25.1
	Selbu	21.0
Sone 3	Stjørdal	11.2
	Selbu	13.8

Figur 7: Gjennomsnittlig teigstørrelse i Stjørdal, Verdal og Selbu etter forslag til nye sonegrenser. Sone 1-3

Et annet moment Stjørdal kommune viste til i møtet 4. oktober, var hellingsgrad på fulldyrka jord. Høy hellingsgrad i et område betyr at det er bratt. Et brattere terreng vil ofte være mer krevende å drive enn et flatt terreng. Stjørdal kommune har vist til at det er mer areal med helling 1:3 og 1:5 i sone 1 i Stjørdal enn i Verdal, se figur 8. I sone 2 er det omtrent ingen forskjeller på mengde fulldyrka jord med helling 1:3 og 1:5 i Stjørdal, Verdal og Selbu.

Hellingsgrad på fulldyrka jord

Høydedata		Helling 1:3	Helling 1:5
Sone 1	Stjørdal	8 %	22 %
	Verdal	5 %	13 %
Sone 2	Stjørdal	15 %	33 %
	Verdal	14 %	34 %
	Selbu	14 %	35 %
Sone 3	Selbu	19 %	35 %

Figur 8: Heillingsgrad på fulldyrka jord i Stjørdal, Verdal og Selbu med dagens sonegrenser.

I møtet ble det også presentert en oversikt over hva hellingsgraden på fulldyrka jord vil være i de ulike sonene i Stjørdal, Verdal og Selbu med Stjørdal kommune sitt forslag til nye sonegrenser, se figur 9. I sone 1 vil det da være likere mengde fulldyrka jord med helling 1:3 og 1:5 i Stjørdal og Verdal. I sone 2 vil det derimot være større forskjell på hvor mange prosent fulldyrka jord som har helling 1:3 og 1:5 i Stjørdal sammenlignet med Verdal og Selbu.

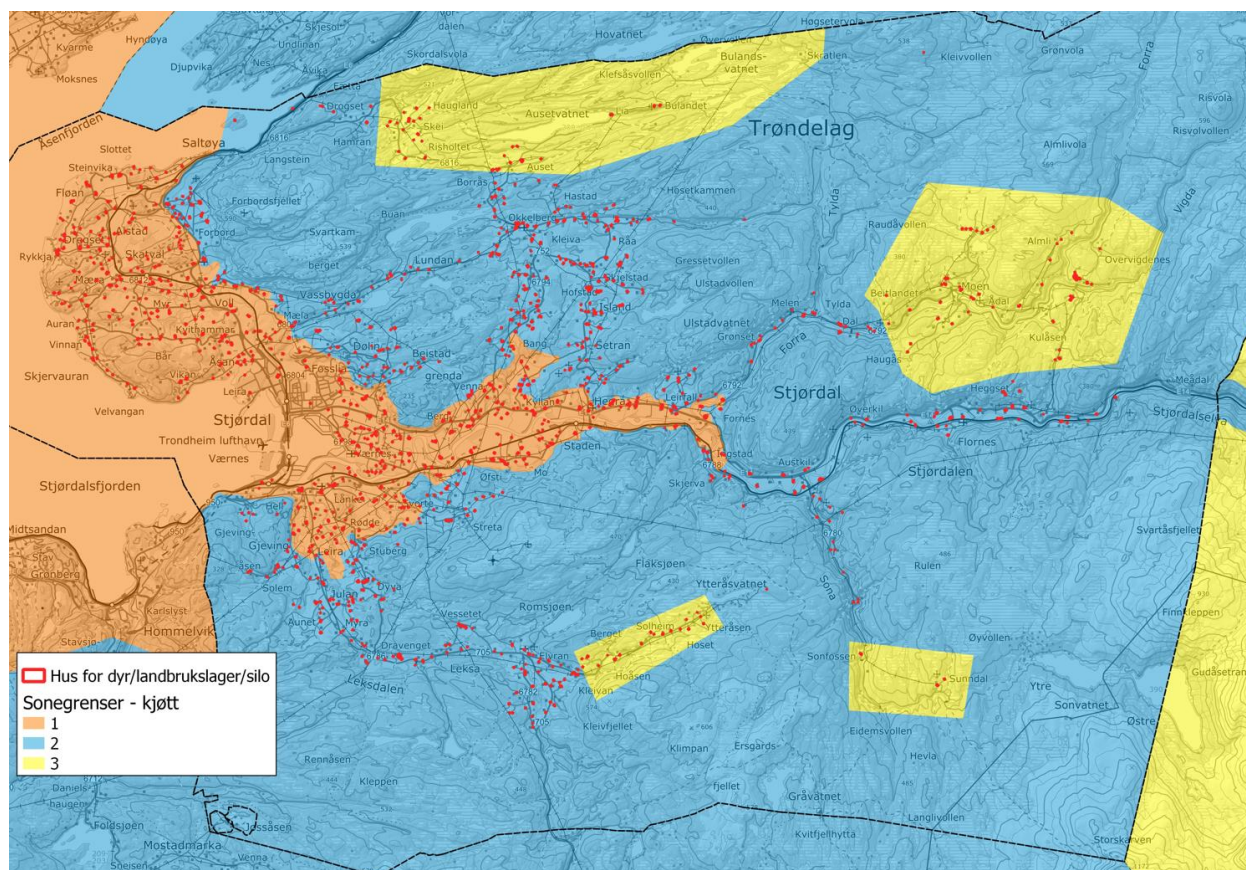
Hellingsgrad på fulldyrka jord

Høydedata

		Helling 1:3	Helling 1:5
Sone 1	Stjørdal	6 %	17 %
	Verdal	5 %	13 %
Sone 2	Stjørdal	11 %	29 %
	Verdal	14 %	34 %
	Selbu	14 %	35 %
Sone 3	Stjørdal	21 %	45 %
	Selbu	19 %	35 %

Figur 9: Hellingsgrad på fulldyrka jord i Stjørdal, Verdal og Selbu etter forslag til nye soneregrenser.

Det er få aktive jordbruksforetak i de områdene som er foreslått å oppjustere til sone 3. Under befaringen ble det forklart at de også har tenkt på mulig framtidig drift i sitt forslag til nye soner. Se forslaget til nye soneregrenser i figur 10.

Figur 10: Stjørdal kommune sitt forslag til nye sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt. De røde prikkene viser alle driftssentre som er registrert i Landbruksregisteret, både for aktive og avviklede foretak.

3.3 Melkeproduksjon og kjøttproduksjon i Stjørdal kommune

I rapporten «Sonegrenser for distriktstilskudd til melk og kjøtt» fra partssammensatt arbeidsgruppe avgitt 31. mars 2000 er kriterier som ble brukt ved fastsetting av sonegrensene omtalt.

I 2000 ble sonegrensene vedtatt og gjort varige. Vi har sett på hvor mange foretak som leverte melk og hvor mange foretak som leverte slakt som var tilskuddsberettiget (storfe, sau/lam og geit/kje) i 1999 og 2022 i Stjørdal kommune. Tallene i tabell 1 sier noe om hva slags produksjon det var i kommunen på den tiden sonegrensene ble vedtatt og hvordan produksjonen har endret seg fram til i dag.

Tabell 1: Oversikt over leveranser av melk og slakt i Stjørdal kommune i 1999 og 2022.

Foretak med leveransetype:	År 1999	År 2022
Melk	183	33
Slakt (storfe/småfe)	293	122

I 1999 var det 183 foretak som leverte melk og som dermed mottok distriktstilskudd melk i Stjørdal. Satsen for tilskuddet var avhengig av hvilken sone foretakets driftssenter var plassert i. Det var 293 foretak som leverte slakt som kunne få distriktstilskudd kjøtt i 1999. Det var kun foretak med driftssenter i sone 2 som mottok distriktstilskudd kjøtt. Det gjøres oppmerksom på at det sannsynligvis var mange av de 293 foretakene som også leverte melk og mottok distriktstilskudd melk, og mange av de 183 som også leverte slakt.

Til sammenligning var det 33 foretak som leverte melk og 122 foretak som leverte tilskuddsberettiget slakt i 2022. Det er altså en stor nedgang i antall foretak totalt. I 1999 var det ca. 38 % av foretakene som leverte melk og 62 % som leverte slakt som var tilskuddsberettiget distriktstilskudd kjøtt. I 2022 var det kun 21 % av foretakene som leverte melk og 79 % som leverte slakt. Det var altså en større prosentandel av produsentene i Stjørdal som hadde en produksjon som ga dem distriktstilskudd melk i 1999 enn det var i 2022.

Dette stemmer overens med uttalelser som at høyere soner for distriktstilskudd melk ble prioritert framfor høye soner for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal. Som det er redegjort for i punkt 3.1.2, består Stjørdal av sone B og C for distriktstilskudd melk. Det utbetales tilskudd til foretak med driftssenter i både sone B og sone C. Det taler for at det ble prioritert å bruke midlene som var til rådighet på høyere soner for distriktstilskudd melk i stedet for at større arealer skulle bli lagt i sone 2 eller 3 for distriktstilskudd kjøtt.

Dette betyr at kriterier som hvor mye penger det var til rådighet og politiske vurderinger, også var en del av vurderingen da soneregrensene i Stjørdal kommune ble fastsatt.

3.3.1 Driftssentre i Stjørdal

Tabell 2 viser hvor mange driftssentre som ligger i sone 1 i Stjørdal kommune, og som er aktive foretak med slakteleveranser i årene 2020-2023. Foretakene i kolonne B gjelder alle typer slakteleveranser, også svin og fjørfe. I kolonne C ser vi hvor mange av disse foretakene som er foreslått flyttet til sone 2 i Stjørdal kommune sitt forslag til nye soneregrenser. Kolonne D viser hvor mange av disse foretakene igjen som leverer slakt av typen storfe og/eller småfe. I kolonne E ser vi hvor mange dyr som vil høre til sone 2 ifølge Stjørdal kommunes forslag til nye soneregrenser.

Tabellen viser også hvilken økonomisk forskjell det vil utgjøre dersom soneregrensene skulle blitt endret i tråd med forslaget fra Stjørdal kommune. Det følger av kolonne C at det er i underkant av 50 foretak med driftssenter i sone 1 som er foreslått flyttet til sone 2 (antall foretak er nedadgående fra 2020-2023). Satsen for distriktstilskudd kjøtt vil da øke fra 0 kr/kg til 5,25 kr/kg. Dette vil utgjøre omtrent mellom 1,5 og 1,7 mill. kroner mer i utbetalt distriktstilskudd pr. år i Stjørdal kommune. Tallene for desember 2023 er ufullstendige på det tidspunktet rapporten er utarbeidet. Tallene for 2023 kan derfor antas å være noe høyere enn tabellen viser.

Tabell 2: Foretak i sone 1 med slakteleveranser i Stjørdal kommune.

Stjørdal – aktive foretak med slakteleveranser						Sats sone 2: 5,25 kr	
	A	B	C	D	E	F	G
Sone 1	Slakteår	Antall foretak totalt	Antall foretak foreslått til sone 2	Antall foretak med storfe og småfe	Antall dyr (storfe/småfe) foreslått til sone 2	Vekt kg	Beløp kr
	2020	94	50	45	2 069	328 571	1 724 996
	2021	92	48	44	2 062	344 157	1 806 822
	2022	88	47	44	1 993	320 162	1 680 850
Ufullstendige data for desember 2023	2023	82	44	40	1 739	279 977	1 469 880

Tabell 3 viser de samme type dataene som tabell 1, men her fra sone 2 til sone 3. Det følger av kolonne C at det er omtrent 20 foretak med driftssenter i sone 2 som er foreslått flyttet av Stjørdal kommune til sone 3. Satsen for distriktstilskudd kjøtt vil da øke fra 5,25 kr/kg til 8,05 kr/kg. Dette er en differanse på 2,8 kr/kg og det vil utgjøre omtrent 200 000 kroner mer i utbetalt distriktstilskudd pr. år i Stjørdal kommune.

Tabell 3: Foretak i sone 2 med slakteleveranser i Stjørdal kommune.

Stjørdal – aktive foretak med slakteleveranser						Diff. sats sone 3: 2,80 kr	
A	B	C	D	E	F	G	
Sone 2	Slakteår	Antall foretak totalt	Antall foretak foreslått til sone 3	Antall foretak med storfe og småfe	Antall dyr (storfe/småfe) foreslått til sone 3	Vekt kg	Beløp kr
	2020	49	21	20	645	68 150	190 819
	2021	47	23	21	540	63 745	178 487
	2022	46	21	20	631	78 001	218 401
Ufullstendige data for desember 2023	2023	42	17	16	559	64 271	179 959

Endring av sonegrensene i tråd med Stjørdal kommune sitt forslag vil total utgjøre et sted mellom 1,7 og 1,9 mill. kroner mer i utbetalt distriktstilskudd kjøtt årlig.

Det vil ikke ha betydning for overholdelse av WTO-forpliktelsene dersom det skulle bli utbetalt mer i distriktstilskudd til produsenter i Stjørdal kommune. Det er ingen risiko for å overstige WTO-taket for hvor mange kilo kjøtt det gis distriktstilskudd for.

4 Vurdering

Det er flere kriterier som har vært vurdert ved fastsettelsen av sonegrenser for distriktstilskudd i Norge. Dette er både objektive og subjektive kriterier. De objektive kriteriene er f.eks. vekstvilkår og topografi, slik som høyde over havet, vegetasjon, elver og bebyggelse. Samfunnets infrastruktur, avstander og arrondering er også kriterier av betydning. Dersom det kun var disse kriteriene som ble vurdert ved fastsetting av sonegrensene, ville det i større grad vært mulig å kontrollere om grensene var satt riktig i ettertid.

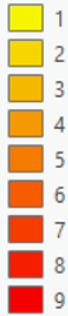
Det er imidlertid også flere subjektive kriterier/faktorer som har hatt betydning for fastsetting av sonegrensene, slik som politiske vurderinger og midler til rådighet. Det er heller ikke usannsynlig at en faktor i vurderingene også var om det var kjøttproduksjon eller melkeproduksjon man ønsket å prioritere i den enkelte kommune da grensene ble fastsatt.

4.1 Meter over havet og jordbruksareal

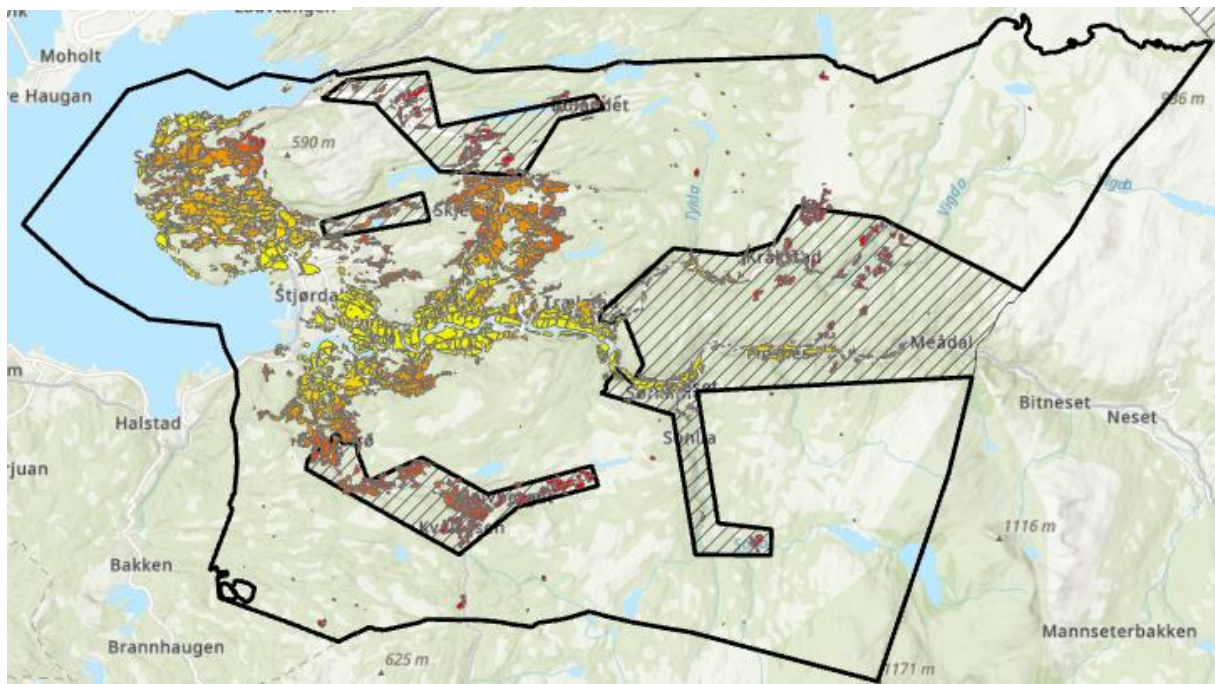
I møtet mellom blant annet Stjørdal kommune og Landbruksdirektoratet som ble gjennomført 4. oktober 2023, ble det i presentasjonen fra Stjørdal kommune lagt særlig vekt på at de mener kriteriet meter over havet er vurdert annerledes i Stjørdal kommune enn i f.eks. nabokommunen Verdal. I møtet ble det også vist til faktorer som gjennomsnittlig teigstørrelser og hellingsgrad i de ulike sonene. Slik vi forstår det, mener kommunen at sonegrensene bør endres på bakgrunn av dette.

Landbruksdirektoratet har sammenlignet høydedata i sone 1 og sone 2 i Stjørdal og Verdal. Vi har utarbeidet kart hvor det er hentet inn informasjon om jordbruksareal og sonegrenser i Stjørdal og Verdal kommune. Med jordbruksareal menes her fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite. Kartet over Stjørdal viser at det meste av jordbruksarealet i kommunen ligger langs Stjørdalselva og ut mot Trondheimsfjorden, se figur 12. Det samme er tilfelle i Verdal, hvor det meste av jordbruksarealet ligger langs elva Helgåa og ut mot Trondheimsfjorden. Se figur 13 nedenfor.

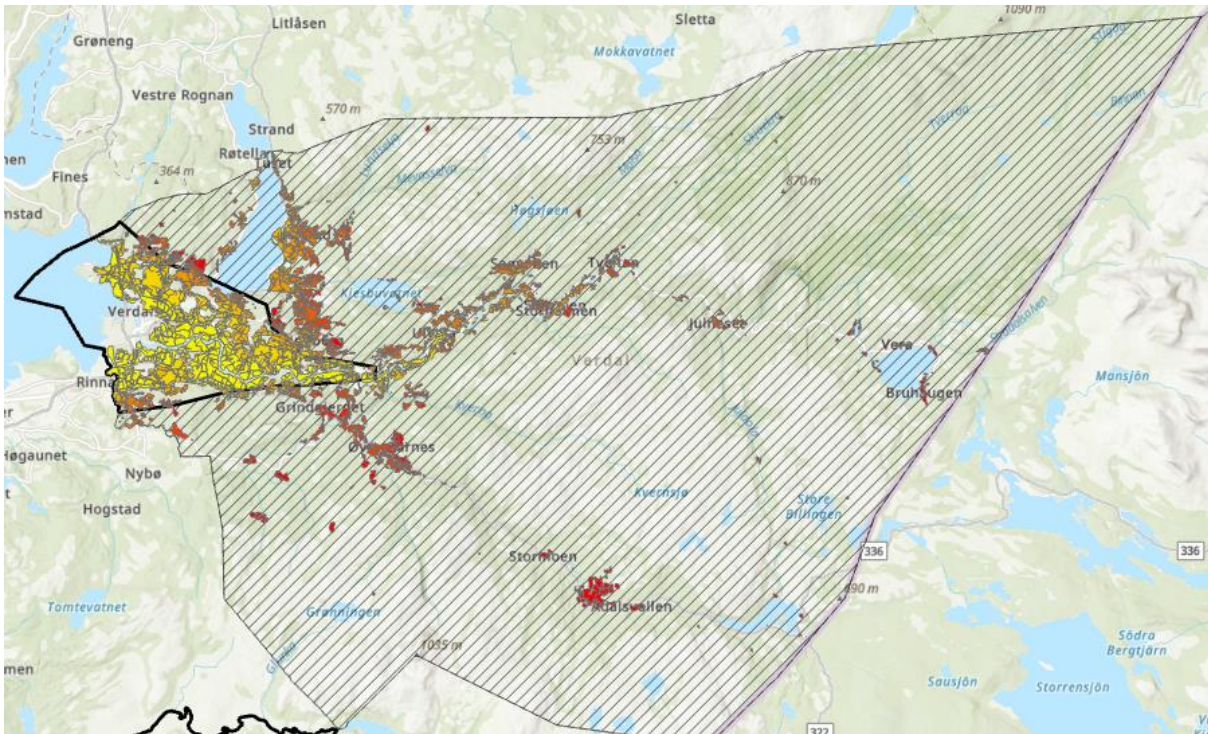
Klasse (moh.)	Klasse
0-25	1
25-50	2
50-75	3
75-100	4
100-125	5
125-150	6
150-175	7
175-200	8
200 – maks høyde	9

Figur 11: Tegnforklaring

Figur 12: Kart over Stjørdal kommune. Jordbruksareal i AR5 er markert i farger. Det vises også høydedata for jordbruksarealet. Distriktstilskudd kjøtt sone 2 er skravert felt, sone 1 er ikke skravert.

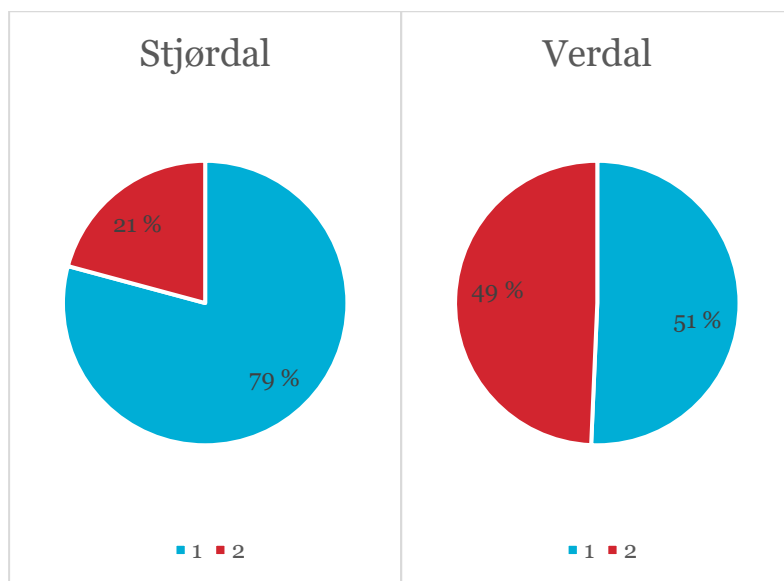
Figur 13: Kart over Verdal kommune. Jordbruksareal i AR5 er markert, og det vises også høydedata for jordbruksarealet. Distriktstilskudd sone 2 er skravert felt, sone 1 er ikke skravert.

Tabell 4 viser hvordan jordbruksarealet fordeler seg på soner og høydeklasser i de to kommunene. Totalt jordbruksareal i de to kommunene er ganske likt, med 93 685 dekar i Stjørdal og 89 829 dekar i Verdal.

Tabell 4: Fordeling av jordbruksareal i Stjørdal og Verdal kommune.

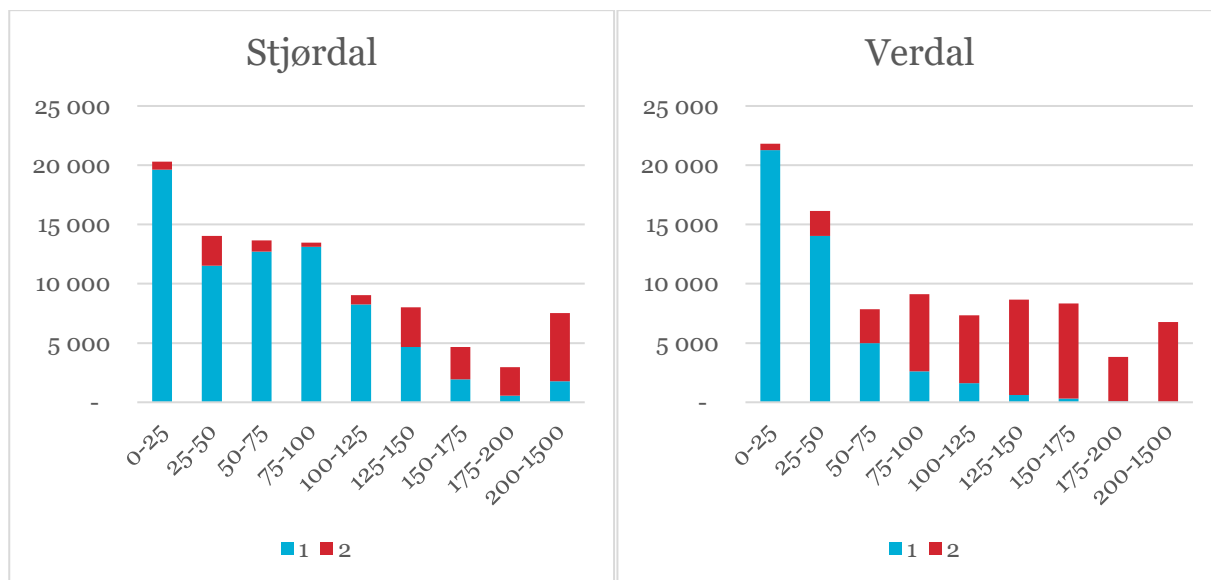
Moh	Stjørdal		Verdal		Totalsum
	Sone 1	Sone 2	Sone 1	Sone 2	
0-25	19 630	682	21 283	533	42 129
25-50	11 532	2 513	14 032	2 109	30 186
50-75	12 703	958	4 977	2 872	21 509
75-100	13 124	353	2 601	6 514	22 591
100-125	8 269	764	1 598	5 730	16 361
125-150	4 650	3 366	608	8 049	16 673
150-175	1 931	2 732	313	8 013	12 990
175-200	568	2 388	79	3 742	6 776
200-1500	1 782	5 742	43	6 733	14 299
Totalsum	74 188	19 497	45 534	44 295	183 515
Fordeling innen kommunen					
	Sone 1	Sone 2	Sone 1	Sone 2	
	79 %	21 %	51 %	49 %	

Tabell 4 viser at det er likere fordeling mellom sone 1 og 2 i Verdal enn i Stjørdal når man ser på hvor jordbruksarealet ligger. I Stjørdal ligger 79 % av arealet i sone 1 og 21 % i sone 2, mens i Verdal ligger 51 % i sone 1 og 49 % i sone 2. Vi har også synliggjort dette ved hjelp av kakediagrammer i figur 14 nedenfor. Om lag 28 % mer av jordbruksarealet i Verdal ligger i sone 2 enn i Stjørdal.

Figur 14: Sonefordeling på jordbruksarealet.

Vi har også laget to søylediagrammer som viser hvordan jordbruksarealet og sonene i de to kommunene fordeler seg på meter over havet, se figur 15. Vi kan se at det er ganske lik arealfordeling og sonefordeling opp til 50 moh. i Stjørdal og Verdal. Når man kommer over 75 moh., er det derimot et skille. I Verdal ligger nesten alt areal over 75 moh. i sone 2, mens det i Stjørdal både er arealer i sone 1 og sone 2 helt opp over 200 moh.

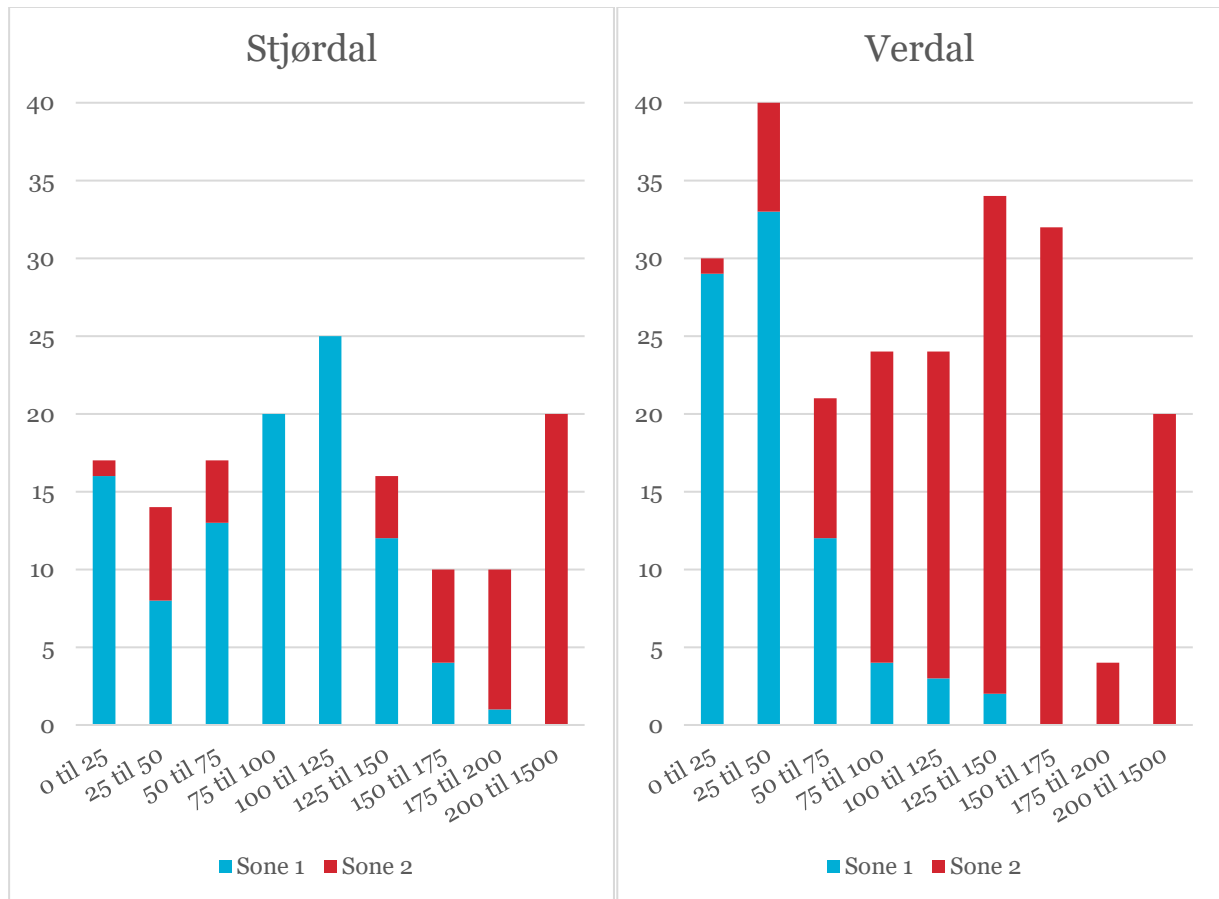

Figur 15: Jordbruksarealets fordeling på ulike høydelag i dekar og soner i Stjørdal og Verdal.

4.1.1 Driftssentre med aktive foretak

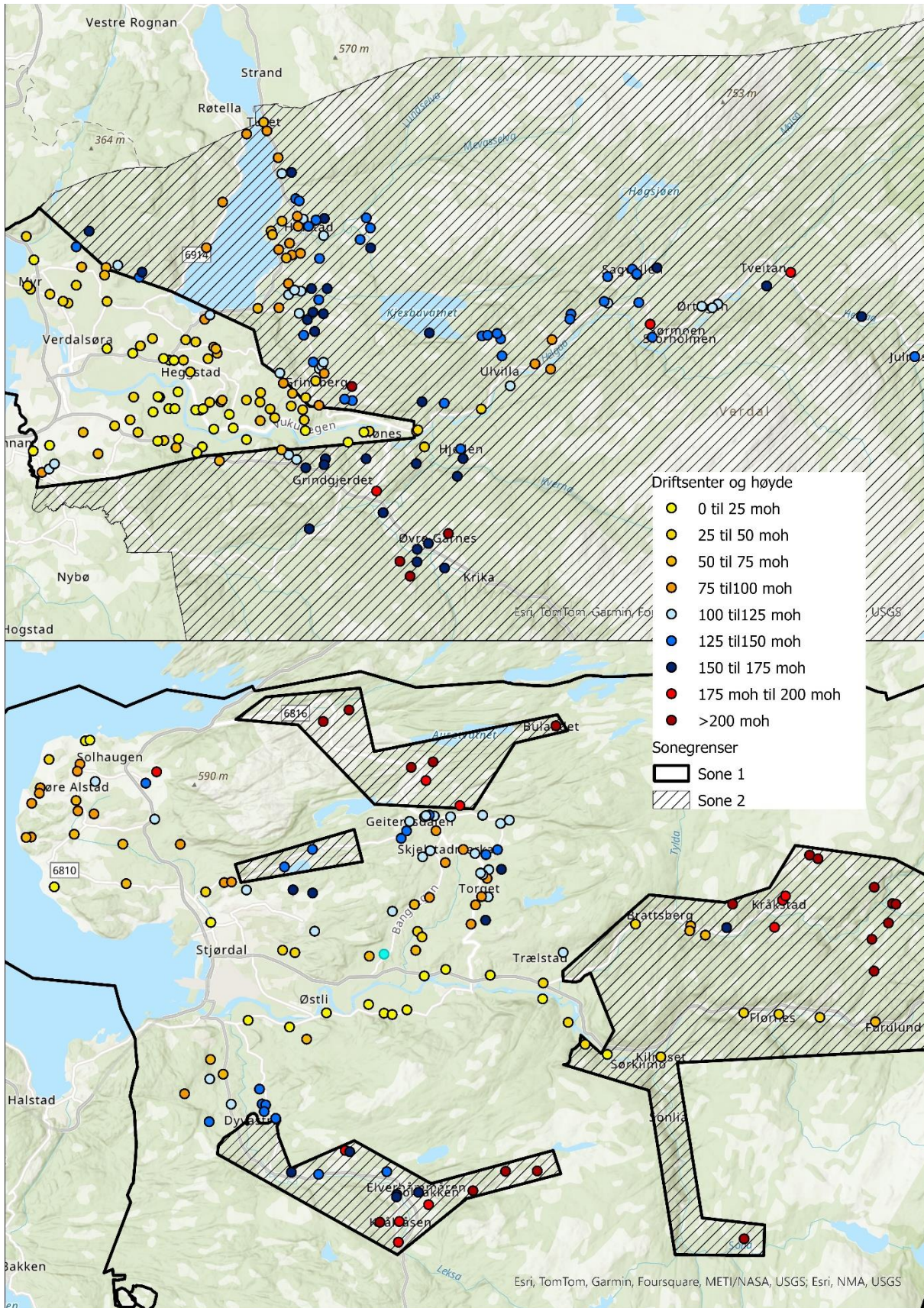
Figur 16 nedenfor viser driftssentre med aktive foretak som har hatt slakteleveranser i perioden januar 2021 til desember 2023 i Stjørdal og Verdal. Foretakene er fordelt på sone og høydelag. Figur 16 inneholder foretak med alle typer slakteleveranser, men de aller fleste i Stjørdal leverer småfe eller storfe. Dette er for å vise hvor mange av driftssentrene det er aktiv drift på. Foretak som i dag driver med svin eller fjørfe er ikke berettiget distriktstilskudd, men det kan startes opp med storfe eller småfe på disse driftssentrene i fremtiden. Hvilken sone driftssenteret ligger i vil da ha betydning.

Figur 16 er også utarbeidet for å vise i hvilken sone og på hvilket høydelag de aktive driftssentrene i Stjørdal ligger, sammenlignet med Verdal. Vi ser her samme tendens som i figur 15, som viser jordbruksareal fordelt på soner og høydelag i de to kommunene. Fra rundt 75 moh. ligger de fleste driftssentrene i sone 2 i Verdal, mens det er først rundt 150 moh. at de fleste driftssentrene i Stjørdal ligger i sone 2.

Figur 16: Antall aktive foretak fordelt på sone og høydelag i Stjørdal og Verdal.

Kartene i figur 17 nedenfor viser hvordan driftssentrene i Verdal og Stjørdal fordeler seg på høydeklassene og hvilken sone de ligger i.

Figur 17: Kart over Verdal (øverst) og Stjørdal (nederst) som viser moh. for aktive driftssentre og soner.

4.1.2 Vurdering av dataene

Det er på det rene at arealer som ligger i høyden vil være mer utsatt for vær og vind enn lavereliggende areal. Snøsmelting og teleløsning går normalt tregere i høyden, noe som fører til at det tar lengre tid før man kan starte med våronn. Dette kan f.eks. føre til at det bare kan høstes to grasslåtter på høyereliggende arealer, mens det på lavereliggende arealer kan være mulig med tre grasslåtter. Dette kan påvirke førtilgangen til de produsentene som har sitt driftssenter i høyden. Dersom slåtten gir for lite fôr, vil man være avhengig av å kjøpe ekstra fôr for å få tilstrekkelig. Det kan også være dårligere fremkommelighet og lengre avstand til sentrale strøk hvor nødvendige tjenester og varer er tilgjengelig.

Det er altså ikke usannsynlig at det kan være flere faktorer som påvirker lønnsomheten til et foretak negativt hvis driftssenteret ligger i høyden, sammenlignet med et foretak som har driftssenteret nærmere fjorden.

Stjørdal og Verdal er to kommuner som er naturlig å sammenligne. De ligger begge langs Trondheimsfjorden og har begge et dalføre fra øst til vest. De har også omtrent like mye jordbruksareal.

Kartene og tabellene ovenfor viser at fordeling av sone 1 og 2 på jordbruksarealene til kommunen, følger høydekurvene mer i Verdal enn i Stjørdal. I Stjørdal er det en del høyereliggende areal som ligger i sone 1, mens i Verdal ser vi at sonene øker mer sammen med høyde over havet. Det samme kommer til uttrykk i tabellene og kartene som viser hvor de aktive driftssentrene ligger.

Det kan stilles spørsmål ved hvorfor sonegrensene følger høydekotene mer i Verdal enn i Stjørdal. Under befaringen 4. og 5. oktober gjorde Landbruksdirektoratet seg den observasjonen, at det var områder i sone 1 i Stjørdal (rundt Skjelstadmarka, mellom de to nordligste områdene som ligger i sone 2) som var sammenlignbart med områder i sone 2 i Verdal. I figur 17 kan vi se at det er mange flere driftssentre som ligger 100-150 moh. (markert i blått) som er i sone 1 i Stjørdal, men i sone 2 i Verdal.

Vi observerte også at det var områder i sone 2 i Stjørdal som var både brattere og mer avsidesliggende enn noen av områdene i sone 2 i Verdal. Dette tyder på at det ikke er en ensartet type område som har blitt vurdert til å være sone 2.

Meter over havet er kun én av flere faktorer. Som vi har redegjort for tidligere i denne evalueringen, er det flere årsaker til at sonegrensene er slik de er i dag. Landbruksdirektoratet mener derfor at man ikke kan konstatere at sonegrensene i Stjørdal er feil, basert på funnene knyttet til soner og meter over havet.

4.2 Teigstørrelser

Med dagens soner, er den gjennomsnittlige teigstørrelsen i sone 1 og sone 2 større i Verdal enn i Stjørdal, se figur 6. Det er tale om ca. 10 dekar større gjennomsnittlig teigstørrelse i Verdal i både sone 1 og 2. Dersom sonegrensene i Stjørdal skulle blitt endret i tråd med forslaget til Stjørdal kommune, vil mer jord med større teiger bli liggende i sone 1. Gjennomsnittstørrelsen på teigene i sone 2 vil også øke ettersom det vil bli et mye større areal som ligger i sone 2, se figur 7.

Det at gjennomsnittlig teigstørrelse i sone 1 og 2 for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal er ca. 10 dekar mindre enn i Verdal, er et moment som kan tale for at denne faktoren ikke er vurdert på helt samme måte i de to kommunene ved fastsettelsen av sonegrensene. Det er viktig å være oppmerksom på at dette også kan være tilfelle i flere andre kommuner. Det har imidlertid ikke blitt undersøkt nærmere i denne rapporten på grunn av oppdragets avgrensning.

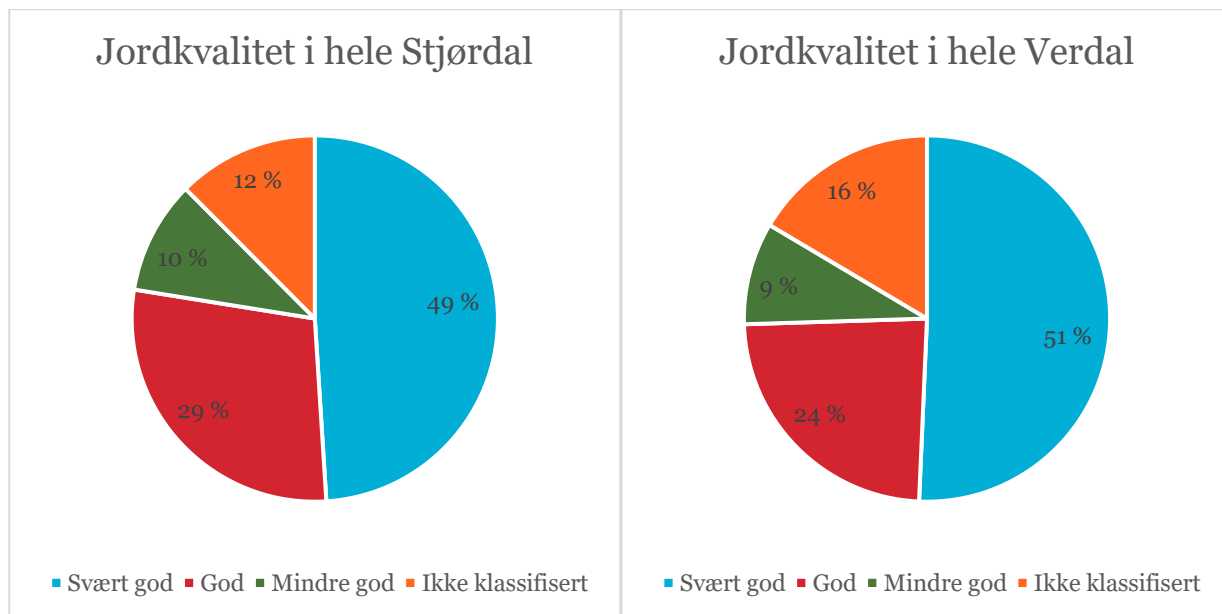
4.3 Hellingsgrad på fulldyrka jord

Ut fra det Stjørdal kommune presenterte i møtet 4. oktober 2023, er det i dag mer fulldyrka jord i sone 1 i Stjørdal som har helling 1:3 og 1:5 enn det er i sone 1 i Verdal. I sone 2 i de to kommunene, er det nesten ingen forskjell mellom de to kommunene. Landbruksdirektoratet kan ikke se at det er spesielt stor forskjell på hellingen på fulldyrka jord i sone 1 og sone 2 i Stjørdal og Verdal. Noen forskjeller vil det alltid være, og sonegrensene er ikke nødvendigvis feil selv om litt mer av den fulldyrka jorda i Stjørdal ligger i et brattere terreng enn i Verdal. Slik Landbruksdirektoratet ser det, er ikke denne faktoren i seg selv noen sterk indikator på at sonegrensene i Stjørdal er feil.

4.4 Jordkvalitet

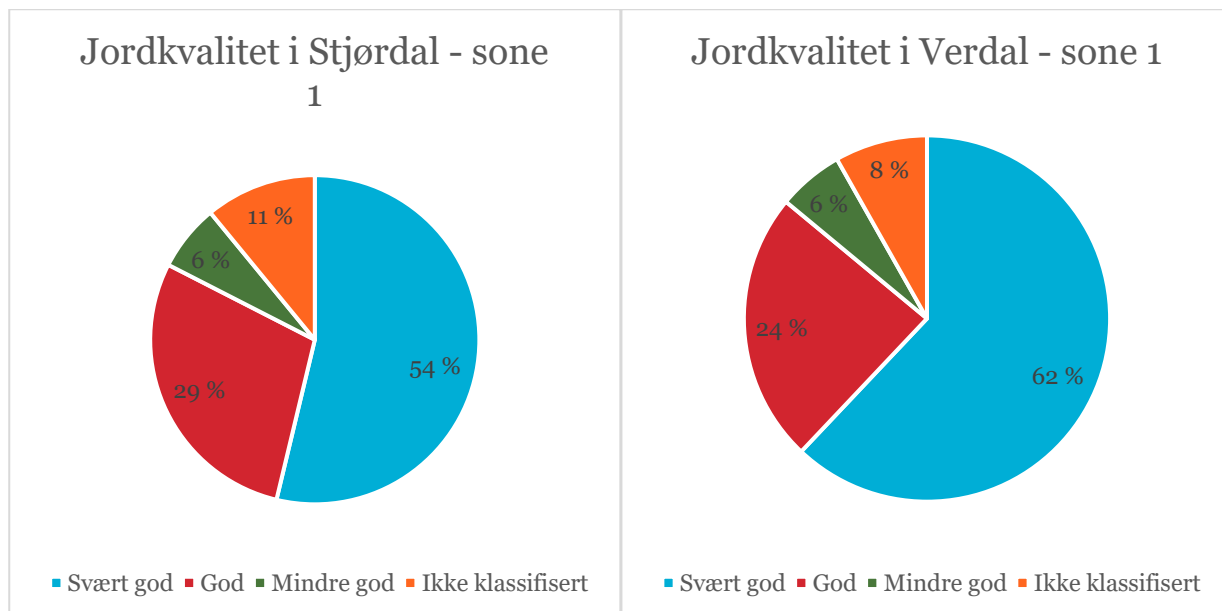
Landbruksdirektoratet har også sett på jordkvaliteten i de ulike sonene i Stjørdal og Verdal. Det er lastet ned jordkvalitetskart fra geonorge.no. Jordkvalitet angis for areal som er jordsmonnskartlagt og deles inn i klassene svært god, god og mindre god jordkvalitet.

Figur 18 nedenfor viser at jordkvaliteten i Stjørdal og Verdal er ganske lik. Det er to prosentpoeng mer svært god jord i Verdal, men det er fem prosentpoeng mer god jord i Stjørdal.

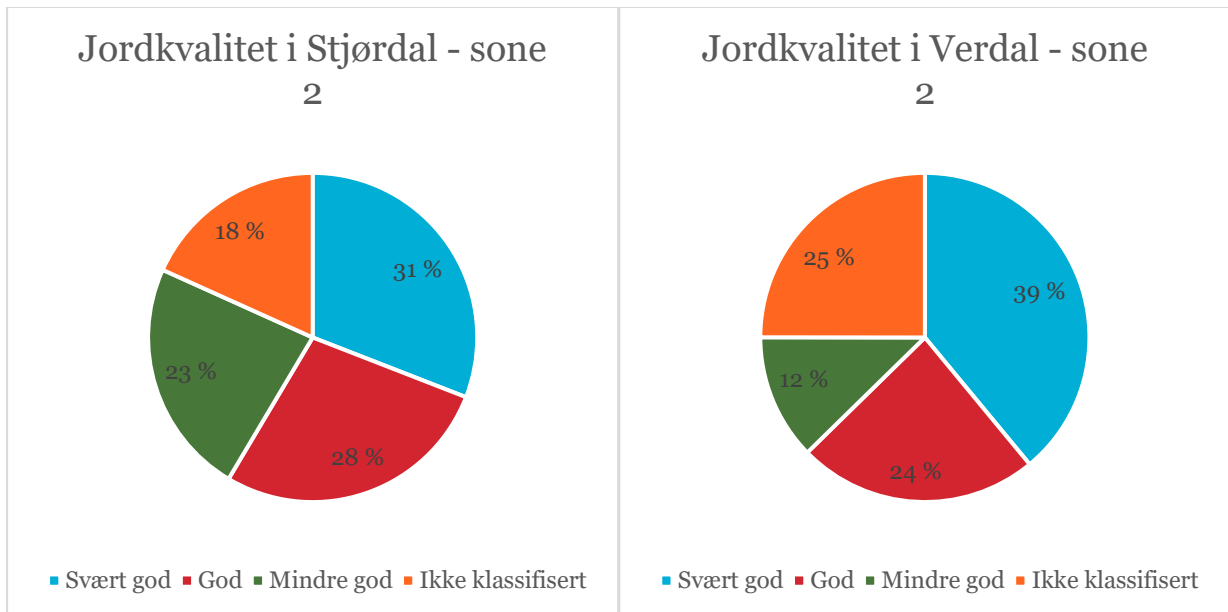

Figur 18: Jordkvalitet i Stjørdal og Verdal

Figur 19 nedenfor viser jordkvaliteten i sone 1 i de to kommunene.

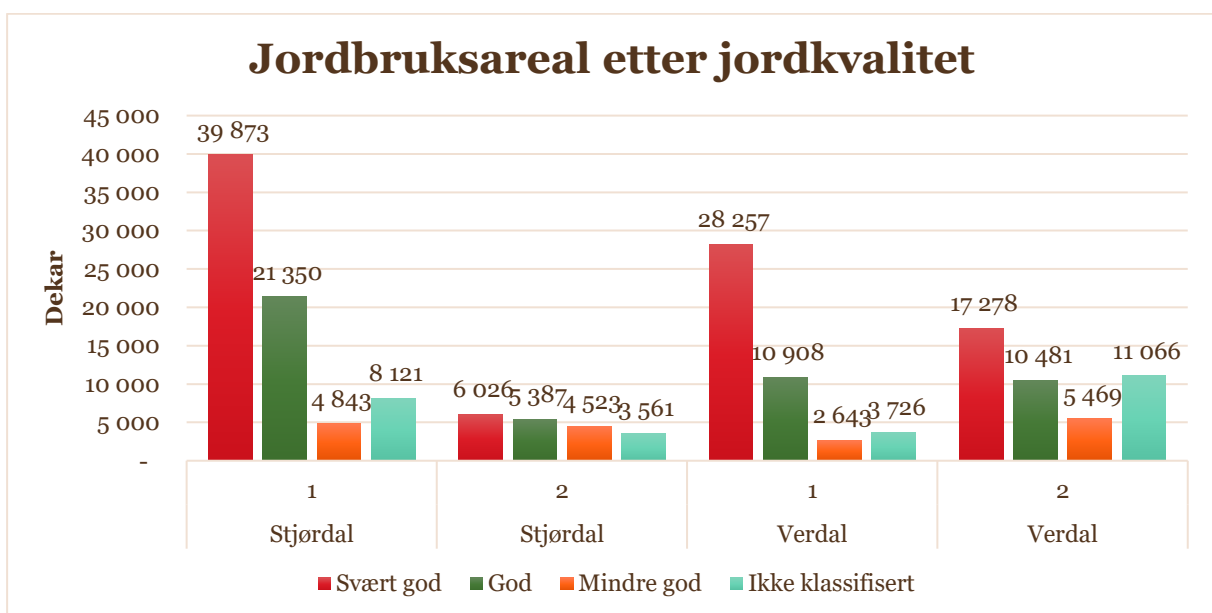

Figur 19: Jordkvalitet i sone 1 i Stjørdal og Verdal.

Figur 20: Jordkvalitet i sone 2 i Stjørdal og Verdal.

Figur 21 viser at det er mer jordbruksareal med svært god og god kvalitet i sone 2 i Verdal enn i Stjørdal. Dette henger også naturlig sammen med at det er mer jordbruksareal i sone 2 i Verdal enn i Stjørdal og at mer av kommunens areal ligger i sone 2 i Verdal.

Figur 21: Fordeling av dekar jordbruksareal etter jordkvalitet på de ulike sonene i Stjørdal og Verdal.

4.4.1 Vurdering av dataene

Det er omtrent like mye jordbruksareal totalt i Stjørdal og Verdal kommune, se tabell 4. De ulike figurene over jordkvalitet i Stjørdal og Verdal i punkt 4.4, viser først og fremst at jordkvaliteten på jordbruksarealet i de to kommunene er relativt lik. Figur 19 og 20 som viser jordkvaliteten fordelt på de ulike sonene i Stjørdal og Verdal, viser at andelen svært god jord er noe høyere i Verdal enn i Stjørdal. Ser man på andelen

som markerer god jord, er denne noe høyere i Stjørdal enn i Verdal både i sone 1 og 2. Det er altså små nyanser i jordkvaliteten i sone 1 og 2 i de to kommunene, men samlet sett er det relativt likt.

Det kan stilles spørsmål ved hvorfor fordelingen av areal i sone 1 og 2 er så forskjellig i Stjørdal og Verdal kommune når man bare ser på faktoren jordkvalitet, se figur 14. Dersom jordkvaliteten hadde vært en god del bedre i Stjørdal enn i Verdal, ville det vært naturlig at store deler av arealet i Stjørdal lå i sone 1 sammenlignet med Verdal.

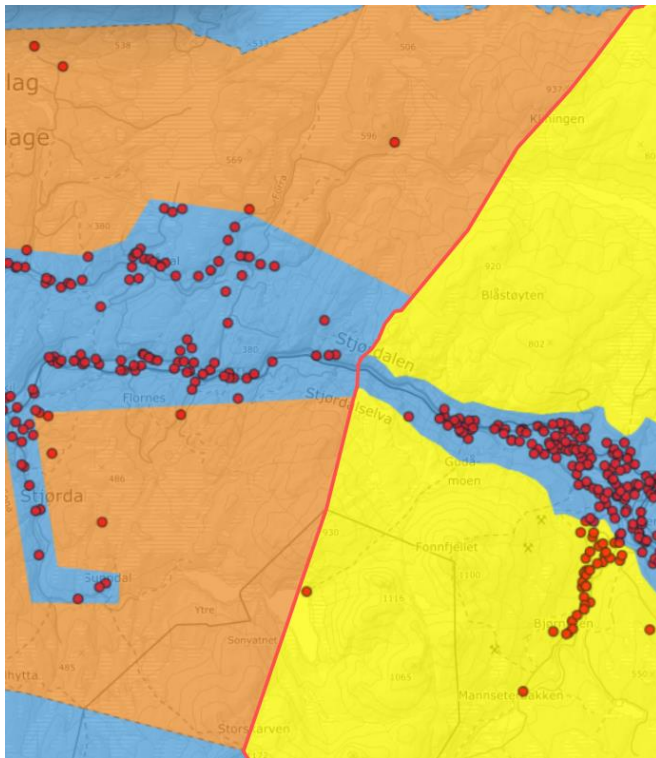
Samtidig presiserer vi at det ikke er vurdert om sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt i Verdal er riktige, eller mer riktige enn i Stjørdal. Det er derfor også en mulighet for at figur 21 som viser fordelingen av dekar jordbruksareal etter jordkvalitet i Stjørdal og Verdal er mer «riktig» for Stjørdal enn for Verdal. Det er nødvendig å foreta en mye mer omfattende undersøkelse som tar for seg sonegrensene i flere kommuner for å kunne gi et kvalifisert svar på hvordan faktoren jordkvalitet utspiller seg for sonegrensene i landet generelt.

4.5 Avsluttende refleksjoner

Da sonegrensene ble vedtatt av «Utvalget for distriktstiltak i landbruket» var det flere kriterier, også subjektive kriterier, som spilte inn. Politiske vurderinger og prioriteringer var blant disse. Dette gjør det vanskelig å si at dagens sonegrenser er feil basert på det arbeidet som ble gjort den gangen. Politiske vurderinger og prioriteringer kan bare «overprøves» av nye politiske vurderinger basert på dagens situasjon.

Landbruksdirektoratet har forstått det slik, at Stjørdal kommune mener at midler til disposisjon kan ha vært en avgjørende faktor for at sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt ble slik de er i dag. Under arbeidet med evalueringen har ikke direktoratet funnet kildegrunnlag som skulle tilsi at det var tilfellet da sonegrensene ble fastsatt, og vi kan derfor ikke legge en slik slutning til grunn. Landbruksdirektoratet mener for øvrig, at dersom det skulle være slik at midler var en avgjørende faktor for sonegrensefastsettingen den gangen, kan det være en forklaring på hvorfor grensene i Stjørdal er slik de er i dag. Det betyr ikke nødvendigvis at grensene er feil.

I møtet som ble avholdt 4. oktober i Stjørdal og under befaring samme dag, ble det flere ganger påpekt at sone 1 i Stjørdal kommune flere steder grenser til sone 3 i Meråker kommune, se figur 22. Det ble gitt uttrykk for at det er liten logikk i at sone 1 og sone 3 grenser til hverandre. Landbruksdirektoratet ser at det kan stilles spørsmål ved hvorfor sone 1 og sone 3 grenser til hverandre. Vi mener imidlertid at det er forklaringer på dette. Som tidligere nevnt i denne evalueringen, ble sone 2 positivt avgrenset i sonevedtaket. Sone 1 ble restområdene, altså alt som ikke ble vurdert til å være sone 2. Vi gjør også oppmerksom på at det ikke er registrert noen driftssentre i området i sone 1 i Stjørdal kommune som grenser til sone 3 i Meråker kommune. Se også figur 17 hvor aktive driftssentre er markert. Det har derfor liten praktisk betydning at sone 1 og sone 3 grenser til hverandre.

Figur 22: Kart over kommunegrensa mellom Stjørdal og Meråker kommune. Oransje felt er sone 1, blått felt er sone 2 og gult felt er sone 3. De røde prikkene er registrerte driftssentre, men mange av disse er det ikke aktiv drift på.

Når det gjelder kriterier som vekstvilkår og topografi, herunder meter over havet, teigstørrelse, hellingsgrad og jordkvalitet, kan det være at noe av dette har blitt vurdert annerledes i Stjørdal enn i nabokommunen Verdal ved fastsetting av sonegrensene. Det er særlig når vi har sett på data om jordbruksareal og aktive driftssentre opp mot meter over havet at det har vist seg å være en forskjell.

Landbruket er dynamisk og konstant i utvikling. Dette kan føre til at de sonegrensene som ble vedtatt en gang på 1980- og 1990-tallet ikke passer like godt til dagens produksjon i Stjørdal kommune som de gjorde den gangen de ble fastsatt. At sonegrensene ikke passer like godt til dagens produksjon, betyr ikke at sonegrensene nødvendigvis er feil. Direktoratet mener det er riktigere å si at dette er en konsekvens av at sonegrensene har ligget fast, mens landbruket har utviklet/endret seg. Dette vil imidlertid ikke være et hensyn som kun gjør seg gjeldende i Stjørdal kommune. På grunn av dette mener direktoratet at sonegrensene i en enkelt kommune ikke kan ses på separat. Vi gjør oppmerksom på at en gjennomgang av flere kommuner vil være et krevende arbeid over mange år, og det vil måtte settes av store ressurser i form av penger, tid og arbeidskraft. Det er heller ingen garanti for at sonegrensene blir «riktigere» etter en slik gjennomgang.

Avtalepartene har blitt enige om og bestemt at sonegrensene er endelig fastsatt og ikke skal endres. Landbruksdirektoratet mener det har en egen verdi at partene har tatt denne avgjørelsen. Hensynet til forutsigbarhet for produsentene taler for at sonegrensene bør ligge fast. Dersom det imidlertid skal gjøres endringer, mener direktoratet det bør ses på sonegrensene for både distriktstilskudd melk og kjøtt.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 56, 7701 Steinkjer

BESØKSADRESSE:
Innspurten 11 D, 0663 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no